

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1994 m. vasario mėn. 26 d. / February 26, 1994

Nr. 40(8)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Knygų pranašumas ir grėsmė

Savo veikale *Nekaltoji akis* literatūros kritikas Roger Shattuck nurodo knygos pranašumą prieš vėną. „Gera knyga niekad nesurūgsta, gali ją skaityti tiek karū, kiek širdžiai miela, nesumenkindamas jos esmės. [...] Skaitytoji knyga ištekliai nei genda, nei mažėja. Jis gali ragauti, džiaugtis ir aplamai naudotis rūšio atsargomis be baimės, kad jos bus prarastos; anaipol, jos didės tol, kol skaitytojas užsiims savišvieta. Trokšti jam neteks“.

Per pastarąjį žemės drebėjimą Santa Monikoje patyriau ir kitą literatūros pranašumą. Knygos nedužo! O tie keli mano indai pabiro šukėmis! Daug kam dužo karištolas, porcelianas, vazos, dailūs keramikos dirbiniai, veidrodžiai, paveikslų stiklas... Ant grindų dužo viskas, kas dūžtama. Nuo kritimo susitrenkė iš rikiuotės išėjo kompiuteriai, radijai, televizijos aparatai. Skilo, byrėjo sienų tinkas, griuvo kamina, nuo stogų krito čerpės... Žodžiu, žemė ne tik drebėjo, bet ir valingai pademonstravo traukos dėsnį.

Iš lentynų urmu lėkė knygos, tarsi trokšdamos išsivaduoti iš to nuolatinio sąstingio. Mano miegamajame virto jos tiesiog ant lovos kojūgalio drauge su spintelėmis. Susimaišiusios su kitais daiktais, prisidėjo prie bendro chaoso. Užkrito praėjimą prie kėdės, kur gulėjo numesti drabužiai. O kelnės ir tokiu katastrofišku atveju reikalingos kūnui: negi bėgsi į gatvę su apatiniais. Nedidelis čia sportas perkopti per išsidraikiusius tomus ir pasiekti reikalingiausius drapanus. Tiesą pasakius, kai kritišką metu pamatai ant grindų šitokią literatūros galią (Čechovą, Krėvę, Vaižgantą...), kyla noras netikėtai neltį pakelti stovai. Juk liko galva ant pečių! O galva gi yra visų knygų draugė, ir knygos savo ruožtu yra smegenų draugės: šį kartą savo kūnais heroiskai atitverusios lentynų griūtį ant lovos galo. Ačiū joms.

Juokingas sutapimas. Jau vėliau, gerokai įdienojus ir elektrai sugrįžus, ėmiau skubomis dėti knygas atgal į bedures spintas. Iš Stefan Zweig'o prisiminimų tomo *The World of Yesterday* staiga iškrito gelstelėjusi laikraščio iškarpa su nuotrauka virš reportažo, pavadinto „Meilė knygoms vos neužmušė žmogaus drebėjimo metu“.

Tai tau! Nuotraukoje tūkstančiai sujauktų knygų, daugiausia

kietais viršeliais, sugriuvusių aukštomis stirtomis į visas puses. Pasirodo, kaip rašoma 1986 metų reportaže (neužrašiau tikslios datos), San Diego mieste nedideliame Monte Carlo viešbučio kambaryje gyveno 87 metų amžiaus knygų gerbėjas Anthony P. Cima. Po žmonos mirties, per visą dešimtmetį, pirkto knygas, žurnalus, laikraščius, nešdavo į savo kambarėlį (12x12 pėdų) ir skaitydavo. Ilgainiui susirinko maždaug 9,900 tomų, vis kraunamų stulpais iki pat lubų. Lovai ir ruošai teliko vos 7 pėdų ilgumo praėja. Tad tereikėjo ne itin stipraus „temblor“, ir knygų kolonos užgriovė sekmadienio rytą kietai miegantį Antaną. Vienuolika valandų jis išgulėjo sunkiai sužeistas. Pagaliau jo pasigedo kaimynas. Atvykusiems ugniagesiams buvo nelengva atstumti užvers-tas duris ir iš knygų nelaisvės ištraukti leigvyvį bibliofilą. Ugniagesių viršininkas pasakė: „Aš išmušiau langą ir ėmiau šimtus knygų išmetinėti į gatvę“.

Šis įvykis, kad ir skaudus, yra anekdotiškai linksmas. Gyvenime visokių netikėtumų pasitaiko. Kadangi Kalifornijoje žemė nedrebė kas mėnesį, žmonėms iš galvos išgaruoja būsimos grėsmės galimybė. Įrodinėk tūlam plytinių kaminų mėgėjui jų neatpažinti, žmogus ranka numos ir gal dar pasakys: žinau, žinau, ne-kvaršink man galvos. Taip pat ir Antanui Dimai miesto sveikatos darbuotojai ne sykį kalė į galvą: praretink tą savo pavojingą knyginių balastą. Bet bibliofilo ausys buvo kurtos perspėjimams. Jis tebesiraušė antikvariatoose, vis ką nors įdomaus surasdavo, vis nešė namo perskaityti.

Viskam yra saikas. Bet meilė ir įprotis saiko nepažįsta.

Pranas Visvydas

EX LIBRIS STASYS
EIDRIGEVIČIUS

Henrietos Vepšienės ekslibris – iš ekslibris parodos, neseniai vykusios Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, IL.

Žvilgsnis į mus pačius, tęsiant dialogą su Lietuva

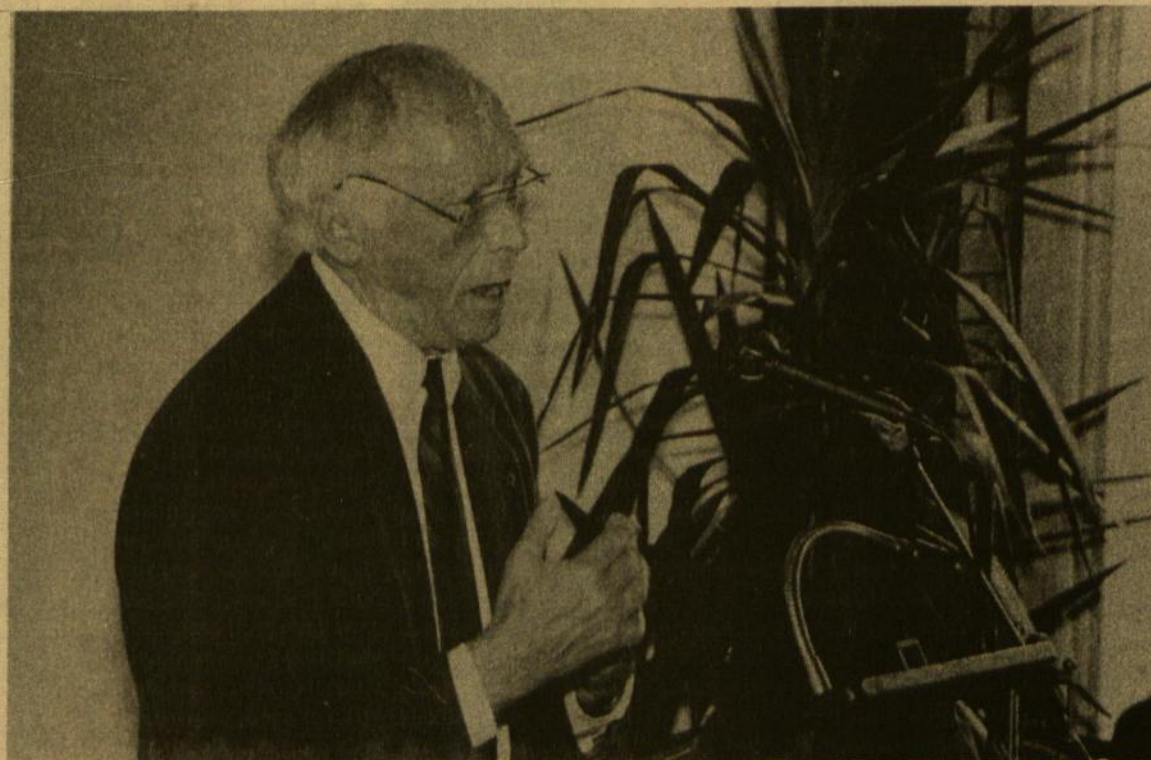
JUOZAS KOJELIS

„Kokie esame“ neatskiriamai yra susiję su „kokie buvome“. Gi buvome visokie. Išeivijos visuomeninė-politinė evoliucija turėjo kelis laikotarpius.

Dar gyvenant Europoje pabėgėlių stovyklose, kai Lietuvoje vyko partizaninės kovos, veik visi buvome antikomunistai rezistentai. Tada stipriai buvo akcentuojamas „tautos primato“ principas. Tai reiškė, kad pabėgėliai negali duoti direktyvų kovojančiai tautai, bet klausio tautos balso ir jos kovoje ją remia. Visi tada sutarė, kad tautos valią Lietuvoje reiškia gyvoji rezistencija, tik nuomonės išsiskyrė dėl tos rezistencijos vadovybės norėjo patikėti profesorui Juozui Markuliui-Erelui, kitai, tuo metu susitelkę apie Vyriausiąją Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą (VLIK'ą), palaikė Juozą Lukšą-Daumantą-Skrąjūną ir jo grupę, kuri Markulį-Erelį kaltino išdavyste ir jį išjungė iš partizanų struktūrų.

Remdamiesi tariama Lietuvos laisvės kovotojų valia ir „tautos primato“ principu, liberalai 1946 metais bandė panaikinti VLIK'ą ir vietoje jo vyriausiąją politinę išeivijoje vadovybę perduoti Bendro Demokratinio Pasipriešinimo Sąjūdžio (BDPS) ir Vyriausio Lietuvos Atstatymo Komiteto (VLAK) įgaliojimams. Bet gan greitai išaiškėjo, kad iš Lietuvos Laisvės Kovotojų eilių atėję draus ryšininkai su Lietuvos pagrindiniu klaidino ir partizanų vadus, ir pabėgėlių politinę vadovybę. Kodėl jie tai darė, galima spėti. Viena priežastis, kad jie iš savo rankų nenorėjo paleisti ryšių su Lietuvos pagrindiniu monopolio ir iš kitur gaunamų resursų kontrolės, o taip pat bet kokio eventualumo atveju norėjo būti vadovaujančioje pozicijoje. Antra priežastis, kad liberalai labiau tikėjo „katalikų“ nedorybėmis, su neme-luota širdgėla tai apgalvestavo ir priešinosi. Tą priežastį patvirtina „labai slapta“ *Pro memoria*, kurią 1949 metais paruošė ryšininkas su Lietuvos pagrindiniu Vytautas Staneika-Stanevičius-Lokys-Meškys. Čia jis analizuoja įvykdytą 1947 metais „pučą“ prieš naujuosius partizanų vadus, „kurių priekyje stovėjo dr. Erelis ir Zaskevičius“. Už tai jis kaltina dvasininkiją, katalikų partizanų vadus ir asmeniškai Juozą Lukšą-Skrąjūną. Aprašęs to „pučą“ eiga, jis daro tokias apibendrinančias išvadas: buvo ir yra aišku, kad katalikai, siekdami savo partinių tikslų, nesiskaitė ir nesiskaito jokioms priemonėms ne tik užsieny, bet ir krašte, kur sąlygos yra labai žiaurios, o galimybių žmogui pražudyti yra šimtai“.

Kitoje *Pro memoria* vietoje Staneika sako: „Skrąjūno atsiradi-

Juozas Kojelis kalba Ateities 1993 metų savaitgalio Čikagoje metu, 1993 m. lapkričio 6 d., Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre.

mas užsienyje ir Erelio apšmeižimas NKVD agentu yra viena šlykščiausių juodojo kabineto smogikų priemonių, siekiant ir „mirties patalę“ valdžios“. Kad *Pro memoria* autorius nuostirdžiai tikėjo „katalikų“ nedorybėmis, parodo beveik graudulį išaukštas paskutinis sakiny: „Aš visada buvau optimistas ir turėjau milžino kantrybę, bet susumuodamas viską į krūvą matau savo brolių tragiškai liūdną likimą ir tamsią savo vaikų ateitį“.

Šito sparno vienas aktyvistas, apie 1946–1947 metus Europoje organizavęs prieš „katalikus“ nu-kreiptą slaptą „Klevo broliją“, visus katalikus vadino „krikde-mais“, o frontininkus (Lietuvių fronto bičiulius) – „krikdemų esesininkais“. To paties dvasios pakilimo veikiamas, po kelerių metų Trumpio slapyvardžiu *Vienybės* laikraštyje, serijoje straipsnių su purvu maišė tuos „esesininkus“, jų tarpe ir komunistų aukas – Dovydatį, Skrupskelį, Dielininkaitį ir kitus. „Saracenus“ mušti visos priemonės geros.

Šitos katalikų atžvilgiu įsitikinimas lydėjo ir turbūt tebelydi vad. „liberalinio sparno“ žmonės. Klausimas: ar reikia jų gailėtis, ar smerkti?

Tie patys žmonės, kurie egzodo pradžioje buvo pasišovę savo rankose išlaikyti rezistencinės vadovybės monopolį, ilgainiui rezistencijos prasme užsienyje ėmė neigti. Buvo aiškinama, jog istorijoje nežinoma, kad „emigracija“ kada nors kokiai tautai būtų iškovojo laisvę. Lietuvai išsilaisvinti galimybių nematyti, tad reikia susitaikyti su okupacija faktu, o savo tautai stengtis padėti per „kultūrinį bendradarbiavimą“. Kitaip sakant, priimti „taikingą koegzistenciją“ su okupaciniu režimu Lietuvoje, kaip Vakarų pasaulis priėmė Chruščiovo pasiūlytą „taikingą koegzistenciją“ pasaulinėje politikoje. Septintos dekados pradžioje „kultūrinio bendradarbiavimo“ idėja susilaukė negausių, bet ištikimų išpažintojų. Ji paveikė tradicinę išeivijos ideologinę ir politinę diferenciaciją, nes į save patraukė dalį iš politinės kairės ir dalį tautininkų. Simpatikais tapo kai kurie jaunosios kartos intelektualai net ir iš ateitininkų.

Balsingiausia „kultūriniam bendradarbiavimui“ opozicija

kilo iš VLIK'o ir ALT'o žmonių, kurie ilgainiui susitelkę vadina-moje „registruotoje lietuvių bendruomenėje“. Čia priebėga rado dauguma išeivijos krikščionių demokratų, vyresnieji iš politinės kairės, bet pagrindinę rolę vaidino tautininkai. Šioje grupėje nebuvo ryškesnių asmenybių, ji užsiiminėjo negatyvia veikla ir išnyko kartu su VLIK'u, kurio įrankiu iš tikro ir buvo.

Laimė, išeivijos masė buvo paveikta Brazaičio, Maceinos, Girniaus, Damušio, Ivinskio, Vardžio, Dambravos, Stasio Barzduko idėjų, ir todėl išeivijos daugumos ištikimybė prievarta rusinamai ir ateitininkams Lietuvai per visą okupacijos laikotarpį išliko sunkiau nepažeista. Visi suminėti asmenys, ir kai kurie kiti, kuriuos reikėtų paminėti, pasaulėžiūriškai buvo ateitininkai, išeivijoje beveik visi ateitininkų vadai, o politiškai-visuomeniškai veikė frontininkuose, jiems vadovavo. Ta karta, Lietuvoje išėjusi idealistinę ideologinę mokyklą ir savyje įtvirtinusi ateitininkų principus, nepriklausomai Lietuvoje išgyvenusi kūrybinės laisvės palaimą, tautinę ištikimybę užgrūdinusi antikomunistinėje ir antinacinėje rezistencijoje, 1941-ųjų metų sukilimo karta, nepasiklydo ir Vakarų tremtyje. O pavojų ir pagundų pasiklysti buvo.

Prieš okupuotai Lietuvai lemtinguosius įvykius, kurie prasi-veržė 1987 metų pirmosiomis demonstracijomis prie Mickevičiaus paminklo Vilniuje, išeivijoje buvo susikristalizavęs trejopas požiūris į bendravimą su okupuota Lietuva ir iš skirtingo požiūrio išplaukiančia skirtinga akcija: 1. kiekvienas bendravimas ir bendradarbiavimas Lietuvai naudingas (santariečiai-šviesiečiai), 2. paciniui režimui Lietuvoje, kaip Vakarų pasaulis priėmė Chruščiovo pasiūlytą „taikingą koegzistenciją“ pasaulinėje politikoje. Septintos dekados pradžioje „kultūrinio bendradarbiavimo“ idėja susilaukė negausių, bet ištikimų išpažintojų. Ji paveikė tradicinę išeivijos ideologinę ir politinę diferenciaciją, nes į save patraukė dalį iš politinės kairės ir dalį tautininkų. Simpatikais tapo kai kurie jaunosios kartos intelektualai net ir iš ateitininkų.

Balsingiausia „kultūriniam bendradarbiavimui“ opozicija

su liberalais stato tiltus Lietuvos okupacijos įteisinimui.

Norint susidaryti pilnesnį išeivijos vaizdą, taip pat reikia žinoti, kaip vystėsi bendrinės mūsų organizacijos: VLIK'as, ALT'as ir Lietuvių Bendruomenė.

Tuo po karo pabėgėlių stovyklose Vokietijoje spontaniškai organizavosi „tremtinių“ draugijos kultūriniais ir buitiniams reikalams tenkinti. Atsikūrus VLIK'as vadovavo politinei akcijai. VLIK'e buvo susitelkę stipriai, autoritetingi asmenybės su patirtimi politikoje ir rezistencijoje. Paminėkime tik Krupavičių, Kairį-Kaminską, Brazaitį, Sidzikauską. Buvo ir trečias veiksnys, apie kurį tada nebuvo kalbama. Tai savanoriai, kurie palaikė ryšį su ginkluota Lietuvoje rezistencija, ir artimasis tų savanorių užnugaris. Aktyviausi ryšininkai su Lietuvos partizanais buvo liberalų grupės žmonės. Jie dirbo turbūt su anglų, švedų ir galbūt kitomis žvalgybomis, gi tuo metinio VLIK'o žmonės naudojo si amerikiečių žvalgybos talka. Užsibaigus ginkluotam pasipriešinimui Lietuvoje, tas trečiasis veiksnys nustojo egzistavęs.

VLIK'as iš Europos 1956 metais persikėlė į Ameriką. Jau Europoje grupių nesutarimas buvo pradėjęs silpninti VLIK'ą, o Amerikoje silpnėjimo procesas tolydžiai greitėjo. Galima matyti tris pagrindines silpnėjimo priežastis:

1. VLIK'as buvo iš Lietuvos atsiųztų politinių partijų ir rezistencinių grupių koalicija. Koalicijos paprastai stiprios artimos grėsmės akivaizdoje. Išsprendus pabėgėlių likimui ir tolstant Lietuvos išsilaisvinimo galimybėms, icentrinės jėgos, palaikiusios koaliciją, ėmė silpti;

2. Vienas po kito ėmė nykti koalicijos partneriai; prisigyvėta iki to, kad iš 15 VLIK'o grupių džioji dalis (bent 7) egzistavo tik iš vardo, maždaug keturius tik vėgavo ir keturius, ir tai su išlygom, buvo išlaikę organizacines struktūras.

3. Nusilpo personalinė VLIK'o vadovybės sudėtis. Nuo 1980 metų VLIK'as ir Tautos fondas pateko ambicingo, bet intelektualiai nepajėgus asmens diktatūron. VLIK'as savo veiklą baigė užpurnai, o Tautos fondas iš diktatūros išsivadavo tik pernai. Amerikos Lietuvių Taryba, su-

trumpintai vadinama ALT'as, faktiškai pradėjo veikti 1940 metais, Lietuvą okupavus sovietams. Pradžioje ALT'as atliko naudingą Lietuvai ir karo pabėgėliams darbų, bet ilgainiui nuėjo sunykimo keliu dėl tų pačių priežasčių kaip VLIK'as.

VLIK'ui ir ALT'ui silpnėjant, augo ir stiprėjo Lietuvių Bendruomenė. Pradžioje vykdė tik kultūros ir švietimo uždavinius, ir tik 1973 metais priėmė formalų nutarimą dalyvauti Lietuvos laisvinimo veikloje. Iš tikro toje veikloje netiesiogiai pradėjo dalyvauti jau nuo pat isiteigimo Amerikoje 1951 metais. Steigimo akte tarp keturių uždavinių buvo įrašyta „pareigingai remti Lietuvos laisvinimo kovą ir Lietuvių Tautos gelbėjimo pastangas“. VLIK'as ir ALT'as ilgą laiką šnairavo į Lietuvių Bendruomenę ir į „veiksnių klubą“ priimti nenorėjo. Nepaisant to, Lietuvių Bendruomenė bus istorijos pripažinta kaip pagrindinė laisvajame pasaulyje lietuviškoji tvirtovė, atstovavusi, kiek sąlygos leido, tikriesiems Lietuvos ir lietuvių interesams. VLIK'ui formaliai susilikvidavus ir Amerikos Lietuvių Tarybai neprašant šviesesnių perspektyvų, Lietuvių Bendruomenė paliko vienintelę bendrinę užsienio lietuvių reprezentantę.

Šalia minėtų visuomeninio pobūdžio bendrinių išeivijos organizacijų buvo dar du veiksniai, turėję realų poveikį į išeivijos teikiama paramą Lietuvos rezistencijai. Tai buvo Diplomatinė tarnyba ir privačiai iniciatyva sukurtos Lietuvių katalikų religinė šalpa, Rezoliucijos remti komitetas ir Amerikos baltų laisvės lyga. Šioje vietoje reikia taip pat paminėti Bendrą Amerikos lietuvių fondą, (BALF) įkurtą Amerikos Lietuvių Tarybos, kuris per labdarą taip pat vykdė rezistencinius uždavinius.

Toks maždaug buvo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metu (1990 m. kovo 11 d.) lietuvių Vakaruose visuomeninės-politinės pasiskirstymas ir bendrinių organizacijų išsidėstymas. Kad išeivija buvo pasirinkusi teisingą Lietuvai padėti kelią, rodo Lietuvos piliečių chartijos pernai paskelbtas kreipimasis į užsienio lietuvių, kuriame tarp kitko sakoma: „Didžiausi Lietuvos priešai iš Rytų ir jiems uoliai tarnavę Kremlius įkurtos kompartijos atstovai Lietuvoje stengėsi mus visokiais būdais sukiršinti, į patriotinių jėgų vienybę įvairių pleišta ir sugniuždyti pasipriešinimo dvasią, palaužti tikėjimą nepriklausomos Lietuvos valstybės egzistavimo galimybe“.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, prasidėjo atviras Lietuvos ir išeivijos lietuvių dialogas: asmenys su asmenim, ideologinės organizacijos su bendraminčiais, politinės grupės su atsikūrusiais atitikmenimis, profesinės grupės ir profesionalai su tokiais pat Lietuvoje. Iš bendrinių organizacijų pirmoji dialogą pradėjo VLIK'o valdyba ir tęsė dar ir po VLIK'o veiklos užbaigimo. Lietuvių Bendruomenė pokalbius pradėjo kiek vėliau. Šiuo metu jie intensyviai.

Lietuvos ir išeivijos reikalau padarysiu porą bendrinių pastabų:

1. Dialogo nėra, o tik barimasis, kai daromi priekaištai, o nesiūloama alternatyvų.

2. Išeivių bendrinių organizacijų veikėjai, eidami į dialogą, savo tarpe turėtų būti suderinę nu-

(Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

Žemės drebėjimas ir knygos • Dialogas su Lietuva • Amerikos lietuvių meno lietuviškumas • Žvilgsnis į partijas Lietuvoje • Pokario Lietuva rezistencijos dainose (2) • Panevėžio partizanai (1945-1950) • „Virgo“ koncertas Čikagoje • Nuomonės ir pastabos

Pokario Lietuva rezistencijos dainose

ALDONA
KAČERAUSKIENĖ

(Tėsinys iš praėjusio šeštadienio)

Sublykčiojus pirmiesiems Atgimimo žaibams, žmonės puolėsi vykdyti partizanų testamentą, paskutinį jų prašymą, užfiksuotą dainose:

*Mielas broleli, miela sesute,
Kai rasit kaulus mūsų miške,
Statykit kryžių, sodinkit rūtas.
Žinok, už laisvę žuvome mes.*
(Varėna)

*Pink, sesut, vainiką žalia,
Ateik paslapčia.
Broli, juodą medžio kryžių
Pastatyk nakčiai.*
(Alytus)

Ne tik pridėjo kryžių kapinėse, perlaidojus partizanų palaikus iš žvyrduobių, griovių, šulinių, bet Lietuvos žemėje, kuri pridengė daugiausia kūnų, pastatyti ištisi memorialai (Veiveriai, Merkinė).

Atskirą pluoštą sudaro „istrebiteliams“ charakterizuoti ir jų veiklai apibūdinti skirtos dainos.

*Oi tu striboke, kokis baisus.
Tu ne lietuvis, koks jis baisus.
O tujen rusų yra šuva
Kad ir kankino, niekšas yra.*
(Varėna)

*Pakuonio stribukai pas mus
atvyniojo.*

*Kailinių kišenė banditų ieškojo,
Vertė lovą šiaudus, lindo į*

*palėpes,
Manė, kad banditų ras ten
pasislėpus.*
(Priėnai)

*Stribiteliai pasiute,
Sudegino man kūtę,
Sudegino pirtele
Ir išvedė avele,*
(Pasvalys)

*Vaikštinėja jie po kaimus,
Grobė, edė, plėšė.
Ir dainavo susirinke:
Stalinas - mums dėdė.*
(Varėna)

O ar gyvenime buvo ne taip?
Istrebitelių smurta teko patirti
daug kam, taip pat ir mūsų
šeimai, dar neatsipeikėjusiai nuo
tėvo mirties.

Vieną šventės dieną mūsų kieme sustojo vežimas ir iš jo išlipo trys motinai gerai pažįstami Pumpėnų gyventojai. Dabar jie buvo su šautuvais ir labai oficialūs, pasivadinę liaudies gynėjais. Mane, septynerių metų vaiką, aštuoniasdešimtmetę motutę ir motiną įvarė į virtuvės kampa, liepė nejudėti, pastatė sargybinių, o kiti du ėmė rausti spintas, skrynias, komoda. Ką raudami geresnio vis krovė į maišus. Tuo metu pas mus užsuko kaimynas Feliksas Pučkia, pamatęs atvirą plėšikavimą, bandė mus ginti. Tačiau netrukus ir jis atsidūrė tame pačiame kampe tarp mūsų ir buvo paliktas prižiūrėti tam pačiam sargybiniui.

Tą dieną iš mūsų namų buvo išvežti du pilni maišai daiktų: geriausi motinos drabužiai, apavas, naujutėliaičiai velionio tėvo kailiniai, mėsmales ir t.t. Kitą trečiadienį motina, nuėjusi į Pumpėnų parduotį kiaušinių, pastebėjo vieno „liaudies gynėjo“ seserį, ryšinią jos skarele. Priėjo, kraštelį pačiupinėjo ir paklausė: „Kur, tamsta, pirklai tokia graži skarelė?“ Ta, nesitikejusi tokios drąsos, šūstėlė į minią ir pasislėpė.

Dainų apie „istrebitelius“, kurie ką nors pozityvaus būtų padarę Lietuvai, neteko užrašyti nė vienam Lietuvos kampelyje. Tiesa, Liškiavoje (Varėnos rajonas) užrašio autentišką dainą, anuomet dainuojamą „liaudies gynėjų“, tačiau jos teksto čia nedrįstu

Gražus merginų ansamblis

ANICETAS ARMINAS

Tarpukario Lietuvoje moterų chorų, kaip atskirų vienetų, tarsi nebuvo. Kūrinius chorui paprastai atlikdavo gausios sudėties mišriųjų chorų moterų grupės. Šio tipo chorai, tai pokario metų gana plataus chorų sąjūdžio išdava. Dar ir šiuo sunkiu metu yra daug ir gerų moterų chorų. Absoliučiai visuose konkursuose Lietuvoje pirmauja „Eglė“, gyvuojanti jau nuo pokario metų. Pastovūs konkursų laimėtojai yra ir Panevėžio „Volungė“ bei Šiaulių pedagoginio instituto akademini mergaičių choras „Pavasaris“. Aukštųjų mokyklų atskirų fakultetų chorai yra išskirtiniai reiškiniai. Dar labai neseniai ir aš pats keliau spaudoje klausimą, būtent, kodėl nesama fakultetų chorų, ypač merginų, kai tiek daug šios lyties bestudijuojančių. Matyt, pritrūkom entuziastų juos organizuoti. Šio choro vadovė ponja Rasa Gelgotienė sunkaus organizacinio darbo nepabūgo. Ir štai jau daugiau kaip penkeri metai Lietuva turi visapusiškai, lyg gėlių puokštę, gražų kolektyvą, kurį drasiiai

cituoti: pusę žodžių sudaro dvi aukščiausi ir triaukščiausi rusiški keiksmazodžiai. Ji tinka tik Tautosakos archyvu.

Prie to paties ciklo galima būtų priskirti dainas apie anuometinius komjaunuolius, aktyviai talkininkavusius „liaudies gynėjams“.

*Du broliukai pijokai,
Du broliukai stribukai.
Tik aš viena komjaunuolė
Ėjau žmones rabavot.*
(Priėnai)

Pokario dainose taip pat griežtai smerkiamos lietuvės, susidėjusios su okupantais.

Kaip bežiūrėtume į šią tautosaką (literatūros kritikai gali prikišti poetikos paklaidas, muzikai — pernelyg paprastas melodijas, dažnai pasiskolintas iš senųjų tradicinių liaudies dainų), ji yra mūsų tautos neįkainojamas turtas, liudijantis to meto situaciją, teigiantis laisvės siekį pačia didžiausia kaina — gyvybės auka.

(Pabaiga)

galima gretinti prie pirmaujančių. Tuo įsitikinome, paklause Vilniaus universiteto filologijos fakulteto merginų dainavimo Čikagoje, Jaunimo centre, vasario 18 dieną, jų — 30. Tiek pat liko namie. Dideli chorai kelionėje neparankūs. Be to, artimiausia kelionė į Šveicariją, po to į Prancūziją. Taigi sudėtį teks koreguoti, kai kuriom, vykusiom į JAV, teks sėstis į auditorijos suola.

Jei pradėjome nuo kelionių, tai ši merginoms jau trečioji vien tik į Ameriką. Čia chora lydi sėkmė. Jį kviečiantys amerikiečiai pafinansuoja, juo visapusiškai rūpinasi. Daug irgi gerų Lietuvos chorų sėdi namie dėl materialinių neišgalių.

Mūsų svečio „odisėjos“ pradžia prieš trejetą metų. Choras patiko Montanos (Prancūzija) tarptautinio festivalio prezidentui. Jis susibičiuliavo su Amerikos Madison'u. Dabar yra užsimegusi Madison — Vilnius Sister Cities draugija. Tad viskas tapo paprasčiau. Pirmoj savo kelionėj į JAV choras dainavo net 22 kartus. Dabartinis, mūsų girdėtas pasirodymas, buvo devintasis. Prieš tai jau būta Montreal'yje, Toronte, New York'e, Boston'e, Putnam'e, Detroit'e ir kitur. Dar liko svečiuotis dvi savaitės. Taigi laukia ir ne vienas koncertas.

Drįstu išreikšti gausiai susirinkusių klausytojų nuomonę, kad pasirodymas visiems labai patiko. Manau, kad publikos simpatijų choras tikrai nusipelnė. Kuo traukia, gal net kerį klausytojų merginų choras? Lietuvoje pastaraisiais metais atsirado ne vienas jaunimo mišrus choras, daugiausia sudarytas iš baigusiu aukštąją chorvedybos mokyklą (sunkaus chorvedžio darbo vengia). Jie dainuoja meistriškai. Dabar paruošti techniškai. Gali be didesnių pastangų atlikti bet kokio sudėtingumo kūrinių. Tarpautiniuose konkursuose jie laimi prizines vietas. Bet tie chorai tarsi tik konkursams. Jie ne visada sužavi tą, pavadinkim, vidurinį klausytoją. Kodėl? Kadangi komplikotos nūdienės muzikos išraiškos priemonės reikalauja didelių pastangų pasiekti geros intonacijos ansamblio, tai chorvedžiai pernelyg siurina balsą. Lyg apvagia, nužmogina ji,

Jonas Aistis

PARTIZANO ŠERMENYS

*Ratu apstoje varnos krankia, piaunas šunes,
Pasibaisėtinais isteriškais balsais
Suspige, medžių blaškosi viršūnės,
O tujen vienas miesto aikštėje, rudens purve tysai...*

*Nebeužspautos akys, nesudėtos rankos
Ir nenuplautos veidas — kruvinas, skaudus —
Nesistebi, kad pašarvoto nieks nelanko,
Giesmių negieda, žvakių nedega ir nekalba maldų...*

*Tai hunų ordos, barbarų kerštu ikaite,
Tave išniekino ir pabaisai, kaip maita,
Paliko paukščiams ir šunims draskytų,*

*Kad kraupūs šermenys nuo žygio atbaidytų
Tuos, kurie tikra, nevystančia garbe žydės,
Kai jūs skaudaus likimo amžiai pavydės.*

Thompson, Connecticut
1948.2.4

PANEVĖŽIO PARTIZANAI (circa 1945-1950) — paroda, vykianti Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois nuo šių metų vasario 26 iki kovo 13 dienos.

Parodoje bus išstatyta penkiasdešimt nuotraukų iš Žaliosios girios partizanų archyvo Panevėžyje, Lietuvoje.

Parodos atidarymas bus šį vakarą, šeštadienį, vasario 26 d., nuo 7 iki 9 valandos. Lietuvių dailės muziejaus adresas: 14911 127th Street, Lemont, Illinois 60439.

nine tiesa. O programos autorių ratas ne toks jau mažas. Pirmoji koncerto dalis — lietuvių kompozitoriai. Tai vadinami klasikais — M. K. Čiurlionis, Stasys Šimkus ir nūdieniai, jau seniai pripažinti chorinės muzikos meistrai: A. Martinaitis, O. Balakauskas, J. Tamulionis, O. Narbutaitė. Atrodo, kad labiausiai choras myli A. Martinaitį ir O. Balakauską (kompozitorius šiuo metu yra Lietuvos nepaprastai ir igaliotasis ambasadorius Prancūzijoje). Pirmoji keturi kūrinių, antroji trys.

Visi jie įdomūs ir atlikti su dideliu kūrybiniu taktu. Reiktų ypač išskirti Martinaitio „Lapų žaidimus“, O. Balakausko „Pavasari“. Tikrai nepaprastai techniškai J. Tamulionio „Šarkela, varnela“ buvo padainuota, kaip sakoma, pasigardžiuojant, su nepakartojamu lengvumu bei žaismingumu. Šiuo, o ir kitais kūrinių choras parodė turįs ir didelę kūrybinę potenciją. Kitu aspektu ta potencija išryškėjo priešingo charakterio nuostabioje lyrikoje: M. K. Čiurlionio harmonizuotose lietuvių liaudies dainose, ypač „Beauštanti aušrelė“.

Antroji koncerto dalis skirta užsienio muzikai. Tai ir Mendelssohn, Donizetti bei kiti. Nevengta truputį publika ir palinksinti su populiaria E. Kurčio „Sugrįšk į Sorento“ ir panašiomis. Apvainikavo koncertą vadinamas antrasis, gal trečiasis Lietuvos himnas — Česlovo Sasnausko „Kur bėga Šešupė“.

Visa programa tai, sakyčiau,

dvasinės miniatiūros. Bet kuo lakoniškesnis kūrinys, tuo sunkiau atskleisti turinį. Aš kartais mėgstu išsireikšti, kad nėra už ko pasislėpti, viskas permatoma. Kantata, oratorija tai, kaip sakoma, daugiau iš peties, dar ir orkestras padeda. Tokių kūrinių turi ir mūsų aptariamas choras. Tai ir to paties A. Martinaitio „Cantus ad futurum“, labai šiuolaikinės B. Prišnerio mišios, Magnificat bei Pergolesi populiarusis „Stabat Mater“.

Chorui talkino pianistė Raminėta Gocentienė. Aš vadinu geru pianistu tą, kurio, kai choras

dainuoja, tarsi negirdėt, o kai groja įžangą arba intarpus — uždega. Man atrodo, tokią pianistę girdėjo klausytojai.

Ko pageidaučiau ne aš vienas? Merginos jaunos, gražios lietuvaitės. Žmogus pats gražiausias Dievo kūrinys. Ar reikia jį slėpti po sunkiu, ne kiekvienai tinkančiu apdaru? Tegul „chalatėlius“ dėvi tos, kurios nori ką nors užmaskuoti. Jaunoms tas nebūdinga. Puiki, talentinga vadovė, matyt, ir pati apie save žino, kaip scenoje galima kitaip pasipuoti.

Ačiū chorui už puikų koncertą, Laimingo kelio ir pasisiekimo!

Žvilgsnis į partijas Lietuvoje

(Atkelta iš 2 psl.)

ki. Buvusi Brazausko partija neturi aiškaus charizmatiško vado. Realiai yra du pretendentai — Brazausko rolė kaip LDDP asmens kulto objektas: Šlezevičius ir Gediminas Kirkilas. Šlezevičius yra gana nuobodus technokratas, kuris turbūt sudegs per šią kadenciją. Kirkilas yra gabus politikas, kuris moka kaip dirbti. Tačiau mažai kas juo pasitiki, tuo labiau balsuotojai. Daug kas mano, kad jis bene per slidus.

Net jei iškiltų naujas LDDP karalius, pati partija yra sustingusi. Partijos nariai yra tokie disciplinuoti, kad nėra minčių apyvartos. Partijos stagnacija atbaido jaunimą, kuris pagyventų partiją ir užtikrintų jos

ateitį. Jei LDDP nepakeis savo strategijos, ji galės išvysti sustingti ir iškristi.

Jei LDDP sukluptų, kuluaruose laukia Konservatoriai — Landsbergio ir Vagnoriaus partija. Sunku nusakyti, kaip jai seksis, bet aš spėčiau, kad šios partijos laimė prižiūrta prie Landsbergio laimės. Konservatorių didelis pliusas — jei svyrnuoklė svirs automatiškai — jie gali laimėti. Šios partijos minusai — ji vadina Konservatorių, bet daug kas jaučia, kad Vagnoriaus ekonominė politika yra socialistinė. Ši partija neturi aiškos politinės ideologijos, o atrodo, lyg ji būtų reakcinės politikos ir asmeninių ambicijų partija. Konservatoriai turi truputį jaunimo, bet kitos politinio jaunimo grupuotės nežiūri į juos rimtai.

Socialdemokratai turi ekonomistų monopoliją. Ši partija turi labai stiprią ir efektyvią vadovybę. Su jais bendradarbiauti yra lengva ir smagu, nes partijos vadai yra labai malonūs. LSDP vaizduoja ir iki tam tikro taško yra pasirodusi eiti į kompromisus. LSDP didžioji problema yra, kad jie jau du metu neauga. Socdemai iš visų partijų daugiausia elgiai, kaip vakarietiška partija, bet jiems kažkodėl nesiseka pritraukti daug narių.

Centro partija — Ozolo ir Bičkausko partija. Joje yra jaunu, energingų ir stropių inteligentų — bent trys, kurie visą darbą dirba, kol politinės asmenybės laukia valdžios. Iš tikrųjų, Centro partija galėtų staigiai kilti iš niekur, nes ji save stato kaip

(Nukelta į 4 psl.)

Vilniaus universiteto mergaičių choro „Virgo“ koncertas šių metų vasario 18 dieną Jaunimo centre, Čikagoje.

Jono Tamulaitio nuotrauka

Nuomonės ir pastabos

Dešinioji opozicija – gandai ir tikrovė

Išėjimas spauda įdomiai skaitome ir Lietuvoje. Malonu jausti tautiečių, patyrusių daugybę išgyvenimų bei sukaupusių didesnio demokratijos patyrimo tiesią mintį ir blaivų siūlymą. Tik vienas kitas straipsnis yra neobjektyvus, vertiantis atsakyti argumentuota kritika į kritiką.

Šių metų sausio 15 dieną *Draugas* atspausdino Jono Pabedinsko straipsnį „1993-ji metai – darbiečiams valdant“. Panašaus turinio Jono Pabedinsko straipsnį neseniai paskelbė ir *Lietuvos rytas*. Publikacija įdomi, yra nemažai argumentuotos kritikos ir valdančiajai partijai, ir opozicijai. Tačiau skaitant šį ir neretai panašius straipsnius kai kuriuose Lietuvos dienraščiuose, kur opozicijos veikla yra nutylima ar net tiesiogiai bandoma įtikinti mažiau patyrusių skaitytojų opozicijos nekonstruktyvumą, persama mintis, kad opozicija negali pristatyti „dalykiškas alternatyvas problemoms spręsti“, nematyti „dešiniųjų dalykiškų pasiūlymų ekonomikai pagerinti“, opozicija „šaukia aukštai ir per mažai išmintingai rūpinasi kasdienybe“. Esą be reikalo buvo demonstruojama prielaidos Stasio Lozoraitis iškėlimą iš Washington'o, bet nesirūpina, kad „žiemą būtų bulvių, mėsos ir šaltkūnų šilumos“. Visai opozicijai stokojo dalykiškumo... bei ryžto paruošti konkrečius ekonominius siūlymus“.

Bet tai netiesa, prasilenkianti su akivaizdžiais faktais apie 1993 metų dešiniojos opozicijos daugybę pateiktų Seimui ekonominių ir socialinių įstatymų projektų ir programų, siūlymų Vyriausybei, kaip atstatyti dirbtinai po Seimo rinkimų keletą kartų nusmukdytą pragyvenimą ir pramonės gamybą, plėtoti privačią iniciatyvą, pagerinti kaimo finansinę būklę ir skatinti prekių eksportą, supirkti iš žemdirbių jų išaugintą produkciją, kuri pūva laukuose ir daržinėse ar pusvelčiui (dėl nesutvarkytų apmokėjimų) yra išvežama iš šalies, atstatyti gyventojų santaupas ir įstatyminių valstybės turto privatizavimą, kuris valdančiosios partijos iniciuotomis įstatymo pataisomis paverstas nominklatūrinis krašto išgrobytu.

Mes negalime ir nenorime kaltinti straipsnio autoriaus dėl neobjektyvumo. Net Lietuvoje gyvenantiems žmonėms, deja, neprieinama informacija apie tai, kas vyksta Seime ir jo komitetuose. Seimo posėdžiai nebetransliuojami per televiziją ir radiją. Neseniai nutrauktos ir populiarios necenzūruojamos rytmetinės 10-15 minučių trunkančios radijo laidos iš Seimo studijos.

Gyvenimas patvirtino, jog LDDP, kaip ir kitos buvusios komunistinės partijos Centrinėje ir Rytų Europoje, nėra tikrų reformų šalininkės, nes gilumoje nemia laisvos konkurencinės rinkos ekonomikos ir privačios iniciatyvos principų, išskyrus tuos atvejus, kai siekiama asmeniškai pasipelnyti. Žinoma, čia nieko nėra nuostabaus. Visais laikais vienos ir kitokios politinės jėgos, kurios savo laiką kūrė ir rėmė ankstesnę santvarką, negali pačios ją reformuoti. Reformas, paprastai, „stumia“ naujos politinės jėgos. LDDP, atėjus į valdžią, sustabdė reformas ir įstatyminių valstybės turto privatizavimą, pabandė sugrįžti prie sovietinių finansų valdymo principų, dėl to 2-3 kartus smuko ūkis ir gyventojų realiosios pajamos. Dešiniojos partijos, net ir esančios opozicijoje ir toliau išlieka reformų varikliai. Esame opozicijoje, bet negalime ir nenorime veikti tra-

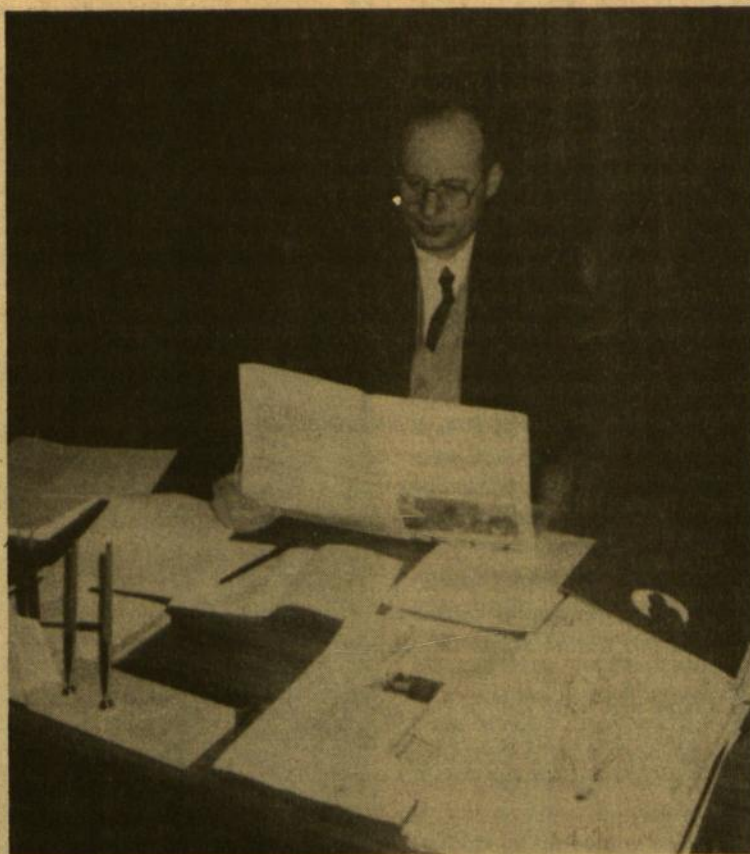
diciniais opoziciniais metodais. Mūsų džiūgavimas dėl valdančiosios partijos nesugebėjimo valdyti kraštą būtų tolygus šaipymuisi iš valstybės nepriklausomybės. Mažai tikėtina, kad artimiausiais metais Rusija panaudotų prieš Lietuvą jėgą. Tačiau pavojus išlieka, jog toliau bus daromas spaudimas LDDP valdžiai, kuri, deja, buvo Maskvos įtakoje ir ne taip paprasta, kaip gali iš šalies atrodyti, jai šios priklausomybės atsikratyti. Ir žinoma, išlieka Lietuvoje politinis ir ekonominis spaudimas iš vidaus, siekiant, kad Lietuvos piliečiai patys pasiprašytų į naujai atstatomą rytų imperinę Sąjungą. Negalime nematyti dalies žmonių pavojingai vargano gyvenimo, galimo visuomenės nuotaikų paastrėjimo, jei dar pablogėtų pragyvenimas. Todėl, būdami opozicijoje, žmonių kasdieninėms bėdoms turėjome skirti daugiau dėmesio, nei valdančioji partija...

Per 1993 metus opozicinė Tėvynės Santara pateikė Seimui 21 ekonominio ir socialinio įstatymo ar nutarimo projektą, iš kurių tik keletą LDDP dauguma Seime neblokavo. Vieną iš paskutiniųjų – jau priimtą įstatymą dėl valstybės pareigūnų ir tarnautojų pajamų deklaravimo – korumpuotos partinės komercinės aplinkos spaudžiamas vetavo prezidentas. Dar keletas Tėvynės Sąjungos paruoštų ir labai reikalingų įstatymų projektų, pirmiausia, dėl gyventojų santaupų ir akcijų vertės atstatymo, jau pusmetį svarstomi Seime, bet akivaizdžiai vilkinama priimti, nors daugumos frakcija, prisibijanti didesnio visuomenės nepasitenkinimo dėl plintančio LDDP valdžios ešalonuose grobstymų, nesirūžta jų ir atmetsti.

Šių metų sausio pradžioje Tėvynės Sąjunga pateikė dar vieną įstatymo projektą, kuris įgalintų paspartinti pristabdytą pirminį privatizavimą, atstatyti įstatymines viešas konkursines privatizavimo procedūras, taip pat užkirsti kelią valdančiosios partijos grupučių vykdomam nekonstituciniam valstybės turto (kurio kaina dirbtinai daugiau kaip 20 kartų nuvertinta) išsidalijimui bei jau privatizuotų įmonių perprivatizavimą, kai senoji nomenklatūra, jau esant anksčiau išleistoms akcijoms, neteisėtai leidžia naujas akcijas ir pusvelčiui imi perima iš teisėtų akcininkų įmonių kontrolę. Tačiau jau mėnuo, kai blokuojamas šio svarbaus įstatymo projekto įtraukimas į Seimo darbotvarkę. Jei nepavyktų šių įstatymų priimti Seime, neatmetama galimybė kai kuriuos svarbiausius klausimus spręsti referendumu.

Praėjusiais metais Lietuvos nevalgino Rusijos ekonominės blokados, nebuvo jokių streikų. Tačiau po metų LDDP valdymo ūkio nuosmūkis sudaro įspūdį, lyg kraštas ilgus metus būtų karo sukūryje – mėnesinis pramonės gamybos lygis nukrito 3.3 karto.

Ūkis nusmukdytas ne 20 ar 30 procentų, bet 3 kartus. Pilietinio karo apimtoje buvusioje Jugoslavijoje pramonės gamyba sumažėjo tik 40 procentų... Po Seimo rinkimų per du mėnesius gamyba sumažėjo daugiau nei per 2 ankstesnius reformų metus. Jei 1992 metų viduryje persikačiutuotos vidutinės realios darbo pajamos siekė 550-600 litų, o pensijos – 250-270 litų, tai dabar vidutinis darbo užmokestis siekia 250 litų, pensijos – 90 litų. Tokius nevykusius LDDP ūkio politikos rezultatus negalime priskirti tik valdančiosios partijos nekompetentingumui valdyti kraštą rinkos ekonomikos ir demokrati-

Gediminas Vagnorius, buvęs Lietuvos premjeras, skaitydamas „Draugą“, norėdamas sužinoti vėliausias išėjimo gyvenimo naujienas ir patirti jos nuomonių spektrą. Ar jūsų giminės, draugai ir pažįstami irgi jau skaito „Draugą“?

Indrės Tijiūnėlienės nuotrauka

jos sąlygomis. Deja, aiškiai matyti LDDP valdžios negalėjimas, o kai kurių pareigūnų ir nenorėjimas siekti ūkio stabilizavimo. Kai kas iš buvusios komunistų partijos ir Rusijos reakcingųjų politikų dar tikisi, kad paspaudus ekonomiskai, pabloginus žmonių gyvenimą, kils iš Lietuvos vidaus reikalaujantis balsas jungtis prie NVS, tautos vardu prašyti iš atgjančios Rytuose imperijos finansinės paramos. O tokie nevykuliai politikai, siekiantys žūt būt išsilaikyti, dar nepraranda vilties, kad atsirastada galimybė prašyti iš Maskvos paramos ir jos sulaukti, Rusijai paskelbus juos sukalbamais ir priimtinais, mainais už teikiama ekonomine pagalba.

Pragyvenimas daugiausia smuko nuo 1992 metų rudens iki 1993 metų vasaros, kol nebuvo įvestas litas. Iki lito įvedimo kainos kildavo per mėnesį 20-30 procentų, o Vyriausybė nebeiekalavo, kaip buvo daroma 1991 ir 1992 metais, persikačiutuoti atlyginimus, pensijas, imonių kapitalo vertę ir kitus ekonominius ir finansinius rodiklius, atsižvelgiant į didžiulius infliacijos tempus. Vyriausybė savo sprendimais netgi buvo uždraudusi indeksuoti (persikačiutuoti) darbo užmokestį, o kartu ir pensijas bei pašalpas. Tad kiekvieną mėnesį, kainoms sparčiai augant, nebeindeksuojamos gyventojų realios pajamos smukdavo 20-30 procentų.

Nepaisant nuolatinių Tėvynės Santaros frakcijų protestų tokia valstybė ir piliečius alinanti pajamų šaldymo politika buvo tęsiama 7 mėnesius, per kuriuos vidutinės darbo pajamos ir valstybės biudžeto įplaukos krito 2.7 karto. Tačiau vėliau opozicijai pavyko pasiekti, jog pajamos būtų indeksuojamos, atsižvelgiant į mėnesinį kainų pasikeitimą.

Keletą kartų dirbtinai nusmukdžius gyventojų ir valstybės pajamas, dar sparčiau krito pramonės gamyba bei žemės ūkio produkcijos supirkimas, nes stipriai numušus visuminį perkamąjį pajėgumą, labai sumažėjo tiek maisto, tiek kitų prekių paklausa. Paprasčiausiai žmonės neturi pinigų. Jei dar nereikalingai sumažėtų gyventojų pajamos, pramonės įmonės, negalėdamos parduoti savo produkcijos, visiškai sustotų. Tiesa, ir dabar 2/3 žmonių ir statybių fabrikuose beveik nedirba.

Atsižvelgiant į tai, Tėvynės Santara dar 1993 metų pavasarį pateikė Seimui paketą įstatymų projektų ir pasiūlė konkrečias programas „Dėl susidariusios ekonominės padėties ir neatidėliotinių priemonių krizei įveikti“. „Dėl neatidėliotinių priemonių žemės ūkio finansinei būklei pagerinti“ ir „Dėl žemės reformos spartinimo“. Deja, šie siūlymai, kaip ir daugelis kitų projektų,

buvo atmesti, nors juos igyvendinus, imanoma buvo atstatyti darbuotojų ir imonininkų bei valstybės pajamas, dirbtinai nusmukdytą pramonės gamybą, sureguliuoti žemės ūkio produkcijos supirkimo kainas ir sėkmingai užbaigti žemės reformą.

Vėliau pavyko Seime priimti tik mūsų paruoštą nutarimą „Dėl užsienio prekybos apribojimų panaikinimo“, tačiau ir jį Vyriausybė iškreipė – vietoje panaikintų eksporto mokesčių, įvesti nepagrįstai dideli prekių importo maito mokesčiai. Tai varžo prekybą, ypač su Vakarų partneriais, didina vidaus rinkoje prekių kainas ir sudaro palankias sąlygas monopolijoms įsigalėti.

Įvedus litą, siūlėme pataisyti pirminio privatizavimo įstatymą ir šalia investicinių ūkių leisti be jokių apribojimų pirkti objektus už litus ar konvertuojamą valiutą konkurso tvarka.

Po kolūkių likvidavimo kairioji propaganda gąsdino žmones, jog 1993 metais Lietuva badoaus, nes esą ūkininkai ir bendrovės nepajėgus pakankamai pagaminti žemės ūkio produkcijos. Tačiau ir šie gandai nepasitvirtino. Praėjusiais metais patyrėme ne trūkumą, bet perteklių. Dėl LDDP valdžios nuolaidžiavimo žemės ūkio produkciją perdirbančioms monopolijoms, kurios dirbtinai daugiau kaip 2 kartus sumažino iš žemdirbių superkamo pieno ir gyvulių kainas bei sukėlė maisto prekių kainas, taip pat dėl nevaldomos krašte finansinės netvarkos, pieno ir mėsos kombinatai per pusę numušė žaliavos supirkimas. Nereti atvejai, kai po 3-5 mėnesius nesumokama žemdirbiams už iš jų nupirktą produkciją. Šiandien alina ne žemės ir kolūkių privatizavimas, bet monopolijų nusmukdytos supirkimo kainos, finansiniai neatsiskaitymai ir sustabdyta žemės reforma.

Praėjusį rudenį pirmą kartą valstybė nepadarė supirkti išaugintų grūdus, nors Lietuvoje savų grūdų nepakanka. Negalėdami parduoti rugių ir kviečių bei atgauti iš grūdų, imonių pinigų, žemdirbiai pusvelčiui grūdus pardavinėjo latviams, lenkams, vokiečiams, o Lietuvos Vyriausybė ir JAV skoliniais pinigais pašarinius grūdus pasaulinėmis kainomis pirkė už užsienio...

Dar 1993 metų rugsėjo mėnesį, prieš prasidedant žemdirbių streikams Tėvynės Sąjunga pateikė Seimui įstatymą „Dėl žemės ūkio produkcijos konkurentabilumo ir finansinės būklės palaikymo“

projektą. Po 3 mėnesių svarstymo LDDP daugumos Seime sprendimu projektas atmetas, nors diskusijų metu niekas neneigė galimybės ir būtinumo priimti siūlomą įstatymą, kuris neleistų monopolijoms diktuoti žemę supirkimo kainų, skatintų žemės ūkio produkcijos eksportą, sustiprintų

Dialogas su Lietuva

(Atkelta iš 1 psl.)

sistatymus bent principiniais klausimais.

3. Pagrindinis kriterijus išėjimo sąlymuose turėtų būti: *tai daroma Lietuvos labui*.

Dabar nukreipkime žvilgsnį į šiuo metu vykstančius dialogus.

Didžioji dalis buvusios VLIK'o koalicijos narių jokio dialogo su Lietuva neveda, nes jų iš tikro čia nebėra ir jie neturi Lietuvoje atitikmenų. Senųjų politinių partijų išėjimoje mohikanai remia identiškus junginius Lietuvoje ir taip atlieka svarbų ir naudingą darbą. Taigi dialogas vyksta. „Liberalinis sparnas“, kaip jie patys save vadina, Lietuvoje rodo daug aktyvumo. Jiems kiek lengviau, nes jau okupacijos metu, naudodamiesi faktiškais režimo lengvatomis, jie į dalį Lietuvos šviesuomenės buvo įkėlę koją ir laimėję jų simpatijas. Ateitis parodys, kiek jų įtaką stabdys praeities ipotekos.

Keistoje padėtyje, vesdami dialogą su bendraminčiais Lietuvoje, atsidūrė išėjimo tautininkai. Jie nori suderinti du turbūt nesuderinamus dalykus. Mat Lietuvos tautininkai yra dabartinei valdžiai opozicijoje ir Lietuvos komunistus laiko Maskvos vykdytų Lietuvoje nusikaltimų bendrininkais. Išėjimo tautininkai tarsi su Lietuvos tautininkais solidariauja, bet tuo pačiu metu superliatyvais tebeaukština Kazį Bonelį, kuris yra ne tik dabartinės valdžios šulas, bet neperseniai liudydamas JAV, su meile apkabino ir Lietuvos komunistų praeitį.

Frontininkai bendravardžių atitikmenų Lietuvoje neturi. Lietuvių Fronto veiklos ten, atrodo, atgaivinti nesiruošia; todėl turėtų rimtesnio dialogo su Lietuva nėra pradėję. Ruošdamiesi kultūrinei misijai, įkūrė „I Laisvę“ būr Lietuvos filialą. Sau artimomis grupėmis Lietuvoje paskelbė Tėvynės sąjungą ir Krikščionius demokratų ir joms kiek talkina, o šiaip jau tik teoretiškai tesvarsto atsikuriantios Lietuvos problemas. Praėjusios vasaros studijų savaitės Dainavoje (Manchester, Michigan), paskelbtos iš-

žemdirbių finansinę būklę.

Opozicija siūlė dar daug kitų projektų: „Dėl lito kurso svyravimo“, „Dėl Lietuvos Respublikos pinigų išleidimo įstatymo“, „Dėl minimalaus gyvenimo lygio ir darbo užmokesčio bei kitų išmokų indeksavimo“ ir pan. Buvo pateiktas nutarimo projektas ir dėl šilto vandens tiekimo bei netinkamos Energetikos ministerijos veiklos. Šiandien jau daugeliui žmonių suprantama, jog nebuvimo jokio reikalo 1992 metų rudenį prieš rinkimus nutraukti šilto vandens tiekimą, kaip ir dirbtinai pakelti benzino ir maisto prekių kainas.

Tą liudną rudenį valstybės gyventojų pajamos buvo 2.5 karto didesnės, nei 1993 metų rudenį. Jei šią žiemą įstengiama tiekti šiltą vandenį, o valstybė už šilumą pajėgi susimokėti, tai juo labiau didesnės galimybės buvo 1992 metų rudenį ir žiemą, kai valstybės biudžetas ir atlyginimai buvo žymiai didesni.

Ne ekonominio potencialo kritimas nulėmė didžiulį ūkio nuosmūį. Svarbiausias dalykas, jog dauguma žmonių suprato LDDP negalėjimą tinkamai valdyti kraštą, dar viena buvusios komunistų partijos apgaule.

Daug žmonių yra nusivylusių, bet ne Lietuva yra reformomis, o LDDP, už kurią jie balsavo, patikėjo melagingais pažadais ir norėdami paskutinį kartą išbandyti „buvusiuosius“. Tačiau Lietuva vėl atgimsta ir tų sunkumų ne tiek daug belikę.

Gediminas Vagnorius

Tėvynės Sąjungos valdybos pirmininkas

vados galėtų būti lyg nuorodos i frontininkų taktiką: pasisakyti tik tais klausimais, kurie, jų nuomone, svarbūs ne išėjimui, o Lietuvai, ir kol nerasti pilnesni atsakymai, susilaikyti nuo sugestijų, kurios kaip nors galėtų būti žalingos Lietuvos atečiai.

VLIK'ui sustabdžius savo veiklą (ar neveiklą), kalbėti išėjimo vardu Lietuvių Bendruomenė varžovo nebūti. Kol Lietuva buvo okupuota, Lietuvių Bendruomenės uždaviniai buvo aiškūs. Tarp kitų, ji turėjo būti okupuotos tautos valios reikėdžia laisvame pasaulyje. Dabar, kad ir patyrisi sunkių netekčių ir dvasiškai bei ūkiškai sužalota, Lietuva jau kalba savo balsu. Ar nereiktų pagalvoti apie tai, kad Bendruomenės uždavinius iš naujo reiktų reformuluoti ir įnešti tam tikras pataisas. Kol Bendruomenė kalbėjo lietuvių tautos vardu, pati Lietuva esmiškai tilpo i Pasaulio Lietuvių Bendruomenės sąrangą. Bet vargu žinome, kokią vietą dabar Lietuva turi PLB struktūroje. Ar tebepripažįstamas egzodo pradžioje akcentuotas „tautos primato“ principas? I tuos klausimus turėtų būti aiškūs atsakymai, kai užsienio lietuvių organizacija veda dialogą su nepriklausoma Lietuva.

Lietuvių Bendruomenės vadai, prisiėmę atsakomybę kalbėti užsienio lietuvių vardu, turėtų taip pat atkreipti dėmesį i Bendruomenėje pasirodantių ligos simptomus. Kad nevyktų kaip su VLIK'u. Prieš persikėlimą 1956 metais VLIK'o valdybai iš Vokietijos i Ameriką, VLIK'o viršininkas buvo prasiėdjęs nesutarimai, vieni kitų kaltinimai, asmenų blokavimai, grupių ultimatumai. Nepasirūpinus tų blogybių laiku pašalinti, VLIK'as prarado rezistencinę dvasią, tapo asmeninėms ambicijoms reikštis arena ir ilgai visiškai nusigynė. Manau, kad Bendruomenės gyvenimą pažįstu ne tik „iš viršaus“, bet ir „iš vidaus“ ir drįstu tvirtinti, kad praieityje niekad i paviršių neprasiveržė stipresni nesutikimai tarp PLB ir JAV LB arba, kad dar blogiau, tarp JAV LB krašto valdybos ir Tarybos prezidiumo. Dabar taip yra. Tad su kuo Lietuvos valdžia turi kalbėtis: su PLB ar su JAV LB? Gali būti atsakyta, kad su PLB kaip su struktūros viršūne. Bet sunku būtų įsivaizduoti PLB be JAV LB. Pagaliau teisėtai būtų galima klausiti, kaip Lietuva gali tikėtis susipratimo su išėjimo vardu kalbančia Bendruomenė, jei tos organizacijos veikėjai negali rasti bendros kalbos savo tarpe.

Šiuo metu intensyvesnį dialogą išėjimo vardu su Lietuvos valdžia veda PLB. Jei Lietuvos aidas (1993.9.29) teisingai perdavė PLB valdybos pirmininko mintis, išėjimo vardu reikalaujama, kad „ne Lietuvoje gyvenančių lietuvių teisės būtų tokios pačios kaip ir Lietuvoje gyvenančių“. Iš tos pagrindinės teisės turėtų išplaukti ir kitos teisės, kaip pilietybės atgavimas, turto atgavimas, teisė dalyvauti valdančiosiose struktūrose. Kai kur atrodo, kad derybų objektu yra ne tik teisės, bet ir privilegijos, pavyzdžiui, PLB tarnautojai suteikti ministro teisės, Lietuvoje nusteigti departamentų ryšiams su išėjim�, pripažinti, kad išėjimo, o ne Lietuvos lietuvių geriau kvalifikuoti atstovauti Lietuvai užsienyje ambasadorių ir konsulų pareigose. Ar nereiktų tokius principinius klausimus pirma viešai išdiskutuoti ar bent jau PLB suderinti nuomones su kraštų valdybomis?

Taigi vargu taktiška išėjimo vardu atakuoti atsikrą Lietuvos valdžios užsienyje pareigūnų. Atskiri žmonės ar žurnalistai gali kritikuoti vieną ar kitą paskyrimą ar atleidimą, tačiau visos išėjimo vardu užimti pozicijas tokiomis klausimais nederėtų. Juk net Stasio Lozoraitis kandidatūros i prezidentus nei PLB, nei JAV LB oficialiai nerėmė, nei Brazauskio kandidatūrai priešinosi. Ir pats Lozoraitis gynėsi esąs

Žvilgsnis i partijas Lietuvoje

(Atkelta iš 3 psl.)

alternatyvą dešinei ir kairei, bet ji gali iš vis mirti, gimti, vėl mirti ir vėl gimti.

Pagaliau – mano partija – Lietuvos Krikščionių Demokratų partija. Mes esame antra didžiausia partija ir tikrai vidutiniškai seniausia – ta prasme, kad mūsų nariai labai seni. LKDP trūksta visko, išskyrus gal jaunimo. Vadovybė silpna, neefektyvi ir atrodo, kad nori galutinai numarinti partiją, kuri žadėjo laimėti ateinančius rinkimus. Ši centro valdyba neturi pozicijų ir išlindus i viešumą kvailai pasirodo arba pasirodo kaip demagogai. Krikdem vadai neturi aiškių pozicijų ir nemoka, nenori ar nesugeba išnaudoti progų stiprinti partiją. Nors vadovybė pagaliau susiprato bandyti ugdyti nuosaikumo veidą, partijos eiliniai konservatoriai bijo kitų minčių ir desperatiškai bando išvartyti nuosaikius inteligentus ar atbaityti tokius, kurie norėtų prisidėti. Partijai labai trūksta profesionalų ir inteligentų... kunigų netrūksta.

Krikdemų jaunimas yra daug nuosaikesnis negu senimas, išskyrus, aišku, Kaune. Jei partijos konservatoriai neišvairs Vilniaus ir Klaipėdos jaunimo, gal LKDP turi ateiti?

Kaip girdite iš mano pranešimo, aš nesu itin optimistiškas apie Lietuvos politinį elitą. Tačiau nemanau, kad manau, jog yra beviltiška situacija. Jei aš būčiau manęs, kad nėra vilties, aš nebūčiau tiek laiko pralaidęs prie krikdemų jaunimo kūrybos.

išėjimo kandidatas.

Pagaliau išėjimo vardu vedamajame dialoge su Lietuva nefigūroja vienas labai svarbus klausimas: *kai norime lygių teisių, ar pasirodys priimti ir lygias pareigas*? Ar bet kokius asmeninius išpareigojimus? Teisės be pareigų, kaip žinome, neveda i gera.

Ateitininkai yra supratę idealistinę ir oportunistinę dvasios išsiskyrimo prasmę, apie ką yra kalbėję Juozas Brazaitis. Labai maloniai nutiekė ambasadorius Stasys Lozoraitis, kai Los Angeles lankantis prezidentui Brazauskui, kur dominavo biznio, ekonomijos, investicijų temos, pasakė tokią mintį: neužmirškime tautos dvasios. Kai ji atgis, sėkmingiau spirsis ir ekonominės problemos.

Ateitininkų dialoge su Lietuva esmėje glūdi ta tiesa, kurią daugiau negu prieš 2,000 metų išsakė Gajus Julijus Cezaris savo veikale apie Romos karus su galais: „Laimingos tautos, kurios turi gerus įstatymus, bet laimingesnės tos tautos, kuriose geri papročiai daugiau reiskia negu geri įstatymai“. Ateitininkai dialogą veda ne dėl gerų įstatymų, bet dėl gerų papročių.

MOTERS STUDIJŲ CENTRAS

Kauno technologijos universiteto verslo administravimo fakultete pradėjo veikti Moters studijų centras. Norą jame mokytis pareiškė daugiau kaip 100 įvairaus amžiaus kauniečių. Šiuo metu klausytojos gali pasirinkti vieną iš penkių kursų – „Moteris ir sveikata“, „Moteris ir teise“, „Moters psichologija“, „Moters pasaulio literatūroje“ ir „Moters ir tautodailė“. Pasveikinti Moters studijų klausytojų pirmojo užsienio universiteto rektorius K. Kriščiūnas. Šis centras įkurtas Verslo administravimo fakulteto dekanės V. Baršauskienės sumanymu, vadovauti centrui su-tiko docentė I. Leliugienė. („Lietuvos rytas“, 02.10)